

Παρισίους· εκείνους ὅπου οὐδέποτε βαρύνεται, διότι οὐδέποτε εὐρίσκεται ἐν αὐτοῖς.

Ἐν τούτοις ἡ ἐν Ἀγίῳ Γερμανῷ ἀγροτική δι-
αιτῇ, καίτοι ζωपुरουμένη ὑπὸ πολλῶν ἐπιτοπίων
σχέσεων καὶ γλυκυνομένη ὑπὸ τῆς γειτνιασεως τῶν
λεωφόρων τῶν Παρισίων, κατέλειπεν ἔτι ἐν τῷ βίῳ
τοῦ κόμητος καὶ τῆς κομήσεως ὥρας ἀεργίας, ὣν τὸ
βάρος, κατὰ τὰ παρελθόντα θέρη, ὑπῆρξεν εἰς αὐ-
τοὺς ἀνυπόφορον. Κατὰ τὰς στιγμὰς ταύτας τῆς ἀ-
ναγκαστικῆς σχολῆς καὶ ἐρημίας ἠθάνθησαν ἀμφο-
τεροι τὸ πρῶτον τὴν γλυκύτητα τῶν κρυφίων δε-
σμῶν, οὓς ἡ ἀβρὰ χεὶρ τῆς ἐγγόνης ὕφαινε με-
ταξὺ αὐτῶν μετὰ θελακτικοῦ ζήλου. Ἐθαύμασαν
ὅτι ἀκόπως ἐξέτεινον τὴν ἐσπερινὴν ἀγρυπνίαν, ἣν
μόνην φροντίδα εἶχαν ἄλλοτε πῶς νὰ συντέμωσιν ὅ-
σον τὸ δυνατόν περισσότερον. Ἡ χαρίεις παρουσία,
ἡ ζωηρότης τοῦ πνεύματος καὶ τῶν πλεονεκτημά-
των τῆς Σιδύλλης συνέτεινον τῇ ἀληθείᾳ πολὺ εἰς
τὸ νὰ κουφίζωσιν αὐτοῖς τὰς ὥρας· ἀλλὰ πλέον ἢ
ἅπαξ ὁ κόμης, ὅστις κατεφρόνει ἐν γένει πολὺ νὰ
ἀκολουθήσῃ μετὰ τῆς γυναικὸς τοῦ τακτικῆς συνο-
μιλίαν, κατέλαβεν ἑαυτὸν ἀκούοντα μετὰ τινος ἐν-
διαφέροντος αὐτὴν καὶ ἀποκρινομένον σχεδὸν σοβα-
ρῶς. — Ἐσπέραν τινὰ, προκειμένου περὶ νέου τινὸς
μελοδράματος, οὗ τινος ἡ Σιδύλλα ἀνεγίνωσκε τὴν
μουσικὴν, προῆλθε μάλιστα ἐναντίον τῆς κομήσεως
εἰς ὑποστήριξιν γνώμης ἐπὶ τῶν διαφόρων χαρα-
κτῆρων τῆς ἰταλικῆς καὶ τῆς γερμανικῆς μουσικῆς.
Ἐθερμάνθη δὲ κατὰ τὴν φιλονεικίαν ταύτην, κατὰ
τὴν συνηθείαν, ἐδείχθη ἀλαζών, ὠργίσθη ἐλαφρῶς
βλέπων τὴν γυναῖκα τοῦ ἐκφέρουσιν, καὶ μάλιστα
καλῶς ἐκφέρουσιν, γνώμην ἐναντίαν αὐτοῦ, ἔπειτα
αἰφνης·

— Ἄ! εἶπε, ἐνικήθην... σὺ ἔχεις δίκαιον!
Ἀλλὰ, τί διάβολον! γίνεσαι σοφῇ, ... δὲν σὲ ἀνα-
γνωρίζω πλέον... Ποῖος σὲ μανθάνει ὅλα αὐτά;

— Φεῦ! τὸ παιδίον τοῦτο, εἶπεν ἡ κόμησσα
δεικνύουσα τὴν Σιδύλλαν.

Ὁ κόμης ἠγέρθη καὶ ἐβάδισεν ὀλίγον ἐν τῇ αἰ-
θούσῃ. Αἰφνης δὲ ἐστάθη ἐνώπιον τῆς Σιδύλλης καὶ
λαβὼν τὰς δύο αὐτῆς χεῖρας·

— Εἶσαι λοιπὸν κόρη τοῦ Θεοῦ! Εἶπε μεθ' ὅ-
φους συγκεκινημένου. Εἶσαι ἀξία ἀνταμοιβῆς καὶ θὰ
τὴν λάβῃς πιστεύω.

Καὶ πλησιάσας εἰς τὴν κυρίαν Βέρν ἠσπάσθη τὸ
μέτωπον αὐτῆς μετὰ τρυφερῆς ἐπιμνηνῆς. Οἱ ὀφθαλ-
μοὶ αὐτοῦ ἦσαν ὕγροι καὶ κατέλιπε τὴν αἰθουσαν.

Ἡ δὲ κόμησσα, ἅμα ἐξεληθόντος, ἔνευσεν εἰς τὴν
Σιδύλλαν νὰ πλησιάσῃ καὶ ἀνοίξας τὰς ἀγκάλας
ἐσφιγξεν αὐτὴν μακρὸν ἐπὶ τῆς καρδίας της κλαί-
ουσα.

Ἡ δὲ χαρὰ αὕτη ἀνανεωθείσα ὑπ' ἄλλας μορφάς,

κατέστησεν ἀνεκτὴν εἰς τὴν Σιδύλλαν τὴν τεχνητὴν
πῶς ἐξοχὴν τοῦ Ἀγίου Γερμανοῦ, ἣν κατέλειπεν ἄνευ
πόθου περὶ τὰ τέλη τοῦ φθινοπώρου, ὅπως ἐπανελθῇ
εἰς Παρισίους, ἐνθα ἀνέμενεν αὐτὴν ἡ κρίσις τοῦ ἰδίου
μέλλοντος.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Περὶ καταργήσεως τῶν τελωνείων τῆς Ἑλλάδος, Ὑπόμνη-
μα Λ. Εὐμορφοπούλου. Ἐν Ἐρμούπολει 1863.

Ἐκθεσις περὶ τῶν τελωνείων τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Σ. Σωτη-
ροπούλου, Γ. Γραμματέως τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν
ὑπουργείου. Ἐν Ἀθήναις 1863.

(Ὅρα φυλλάδ. 343. Τέλος.)

Πρὸς τῷ κυρίῳ ζητήματι τῶν τελωνείων ὁ συγ-
γραφεὺς τοῦ Ὑπομνήματος, λαβὼν ἐνδόξιμον ἐκ
τῆς Ἐκθέσεως τοῦ Κ. Σωτηροπούλου, ἐμφιλοχωρεῖ
καὶ εἰς τινὰ ἄλλα, οἷον περὶ συνοικισμοῦ, γεωργίας,
βελτιώσεως ἐργοχείρων, ὕλικῆς καὶ ἠθικῆς προόδου,
προξένων καὶ τῶν τοιούτων. Ὅμιλεῖ δὲ περὶ πάν-
των τούτων ἐξ ἐπιμέτρου καὶ ἐν παρόδῳ. Ἐν παρό-
δῳ ἄρα θέλω εἶπει καὶ γὰρ ὀλίγα, νύξιν μᾶλλον ἐπι-
θυμῶν νὰ δώσω εἰς ἔρευναν ζητημάτων, ὧν τὰ πλεῖ-
στα δέονται καὶ πολλῆς σκέψεως, καὶ πλείονος συ-
ζητήσεως, καὶ μακρᾶς πραγματείας, ἀλλὰ μὴν καὶ
σπουδαίας μελέτης τῆς πολιτικῆς ἱστορίας καὶ τῆς
ἀνθρωπίνης φύσεως.

Περὶ συνοικισμῶν καὶ γεωργίας καὶ βιομηχανίας
καθ' ἑκάστην ἀναγινώσκωμεν καὶ ἀκούομεν βομβού-
σας περὶ ἡμᾶς ἱερεμιάδας καὶ κατακρίσεις κατὰ τῆς
ἐξουσίας. Ἀλλ' ἐν πρώτοις ὀφείλω νὰ καταδείξω τὸ
ὑπερβολικὸν τῆς ἀξιώσεως, ὅτι τῶν κυβερνήσεων
καθῆκον εἶναι νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς τελειοποιή-
σεως καὶ τῶν βαναυσωτέρων βιομηχανιῶν. Αἱ μὲν
κυβερνήσεις ἔχουσι καθῆκον νὰ δίδωσιν ἀσφάλειαν,
τάξιν, ἡσυχίαν, ἐλευθερίαν, δικαιοσύνην, εἰς δὲ τοὺς
πολίτας ἀπόκειται ν' ἀναζητῶσι τοὺς τρόπους τῆς
ἀναπτύξεως καὶ τῆς προαγωγῆς τῶν ἰδίων ἐπαγ-
γελμάτων. Ὁ συγγραφεὺς παραδείγματος χάριν τοῦ
Ὑπομνήματος ἀγανακτεῖ ὅτι « μετὰ τριακοταετῇ
βασίλειαν τὰ μπρίκια τοῦ καφέ καὶ αἱ ἐσχάραι καὶ
διάφορα ἄλλα ἀγγεῖα ἐφόλαξαν τὸ ἀρχαῖον τουρκικὸν
σχῆμα. » (σελ. 18.) Ζητῶ τὴν ἀδειαν ν' ἀμφισβητήσω
τὴν σπουδαιότητα τῆς ἀγανακτήσεως, καὶ νὰ ὑπο-
θέσω ὅτι μᾶλλον ὑπῆρξεν ἐκρηγῆς στιγμιαίας παρα-
φορᾶς, αὐτῆς ἐκείνης ἥτις κυριεύει ἐνίοτε καὶ τῶν ἐ-
δραιωτέρων φρενῶν ἐν ὥρᾳ κρίσιμων γεγονότων. Τὸ

ἐπ' ἐμοὶ τοῦλάχιστον μοι εἶναι ἀδύνατον νὰ πιστεύσω ὅτι ἐπὶ τριάκοντα ἔτη, καθ' ἃ περιῆλθον εἰς τὴν διοίκησιν τῶν δημοσίων καὶ ἀνενόχλητοι οὐλοστροφῆσαν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν πολιτείαν καὶ αὐτοὶ οἱ κορυφαῖοι τῶν ἐπαναστατῶν τοῦ Ὀκτωβρίου, ὑπῆρξαν πάντες τοσοῦτον ἀχρεῖς καὶ μισόκαλοι καὶ ἐχθροὶ τῆς οἰκείας πατρίδος, ὥστε οὔτε καὶ πρὸς ἰδίαν εὐχαρίστησιν ἐφρόντισαν νὰ ἐκπολιτίσωσι τὰ βάρβαρα μπρίκια. Ἡ Ἀγγλία ἐβασιλεύετο τὴν 17' ἐκκτονταετηρίδα οὐχὶ ἀπὸ τριάκοντα ἐτῶν ἀλλ' ἀφ' ὀλοκλήρων αἰώνων· καὶ ὅμως ὅσάκις ἡ Αἰκατερίνη, ἡ σύζυγος τοῦ μεταρρυθμιστοῦ Εἰρικού, ἐπεθύμει νὰ γευθῇ σαλάτας, γινώσκει ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ὑπομνήματος πόθεν ἐπορίζετο αὐτὴν δι' ἐπίτηδες ἀπεσταλμένου; Οὐχὶ ἐκ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρετανίας, διότι οὔτε βραφανίδες, οὔτε δανκία, οὔτε θρίδακες, οὔτε ἄλλο λάχανον ἐκαλλιεργεῖτο ἀνά πᾶσαν τὴν γῆν τῶν τριῶν βασιλείων, ἀλλ' ἐκ Φλάνδρης καὶ Ὀλλανδίας (1). Τριακόσια καὶ ἐπέκεινα ἔτη μετὰ ταῦτα, τὸ 1850, δεκατρία μόνον ἔτη πρὸ τῆς σήμερον, ἐνθυμεῖται ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ὑπομνήματος ὁποῖον ἦτο, καὶ ὁποῖον ἴσως εἶναι καὶ σήμερον, τὸ ἄροτρον τῆς πεπολιτισμένης καὶ βιομηχανοῦ Γαλλίας; Οὐχὶ τὸ τοῦ Ἡσιόδου ἢ τοῦ Ὀμήρου, ὡς θρηνολογοῦντες λέγομεν καθ' ἐκάστην διὰ τὸ ἡμέτερον, ἀλλὰ πολὺ ἀρχαιότερον, τὸ τοῦ *Τριτολέμου*. Τοῦτο τοῦλάχιστον ἐκήρυξαν οἱ σοφώτεροι τῶν οἰκονομολόγων αὐτῆς, ὁ **Blanqui** καὶ ὁ **Michel-Chevalier** καὶ ἄλλοι καὶ πολλάκις. Ὅτε ἐπεσκέφθησαν τὴν ἐν Λονδίῳ παγκόσμιον ἐκθεσιν, « ἐθαυμάσαμεν, ἔγραφον, τὴν ἐντέλειαν καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν γεωργικῶν ἐργαλείων τῆς Ἀγγλίας, ὧν καὶ τὰ ὀνόματά εἰσιν ἄγνωστα ἐν Γαλλίᾳ » (2). Καὶ ὅμως ἡ Γαλλία πρὸ αἰώνων βασιλεύεται, καὶ ἀπὸ πολλῶν δεκάδων ἐτῶν διοικεῖται ὑπὸ συντάγματος, καὶ πλησιέστατα κεῖται τῆς Ἀγγλίας· ἀλλὰ τίς ποτε ἐφραντάσθη νὰ κατακρίνῃ διὰ τοῦτο τὴν ἐξουσίαν; Ἡ ἐξουσία παραδειγματίζει

ἐνίοτε, ὡς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐπαρδειγμάτισε καὶ ἡ ἡμετέρα, ἰδρύσασα τὸ ἐν Τίρυνθι ἀγροκήπιον καὶ τὰ τεχνικὰ ἐργαστάσια τοῦ Πόρου καὶ τοῦ Ναυπλίου, ἀλλὰ δὲν βιάζει· ἐὰν καὶ κατ' ἐλάχιστον ἐβιάζετο πρὸς τὸ συμφέρον αὐτὸ τῶν βιαζομένων, οὐχὶ πλέον μεμψιμοιρίας, ἀλλὰ κεραυνῶν ὀλόκληρα ὀπλοστάσια ἠθέλατε ἐκσφενδονίσει κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ὡς τυραννοῦσης. Ἀναμορφωτὰς ἔθνων, γινομένους τοῖς πᾶσι τὰ πάντα, ὡς κομήτας ἀπαντῶμεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ· τοιοῦτον ἀναμορφωτὴν καὶ εἰς ἡμᾶς ἔδωκεν ἡ θεία πρόνοια, τὸν Κυβερνήτην· ἀλλ' ἐξανέστημεν κατ' αὐτοῦ ὡς κατὰ τυράννου, καὶ ἐπικαλεσθέντες τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀρμοδίου καὶ τοῦ Ἀριστογείτονος ἐδολοφονήσαμεν αὐτόν. Βεβαίως εὐκολος ἡ εἰσαγωγή μεθόδων καὶ ἐργαλείων ὅλως καινοφανῶν· ἀλλ' ἡ διόρθωσις τῶν ἀπληρξαμένων δυσκολωτάτη· διότι οὐδὲν τοσοῦτον ἐπίμονον κατὰ τε τὰς ὕλικας καὶ τὰς ἠθικὰς περιστάσεις τοῦ ἡμετέρου βίου ὅσον ἡ συνήθεια, καὶ μάλιστα ἡ πατροπαράδοτος· ἡ συνήθεια κατισχύει καὶ αὐτοῦ τοῦ ὀρθοῦ λόγου.

Ταῦτα δὲ λέγων σκοπὸν δὲν ἔχω νὰ συνηγορήσω ὑπὲρ τῆς παρελθούσης ἐξουσίας, διότι ἐγὼ μὲν ἀμοιρῶ προαιρέσεως, αὐτὴ δὲ εὐμοιρεῖ πολλῶν καὶ μεγαλοφρονοτάτων συνηγόρων, τῶν ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ὀκτωβρίου διαδραματιζομένων· ἀλλ' ὀφείλω ἀφορμὴν λαβὼν νὰ ὑπενθυμίσω, ὅτι ὅσάκις πρόκειται νὰ ἐπικρίνωμέν τινα ἐξουσίαν, ἡ πολιτικὴ κριτικὴ παρέχει κανόνας, ἴσους τὴν δύναμιν καὶ ἀναμφισβητήτους τὰ περίσματα ὅσον καὶ οἱ τῆς γεωμετρίας καὶ ἀριθμητικῆς. Ἐὰν φέρ' εἰπεῖν ἐπὶ τινος ἐξουσίας πύξησεν ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας ἢ τὰ δημόσια εἰσοδήματα, πρόδηλον ὅτι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐπεκράτησεν εὐνομία, τάξις, ἀσφάλεια, προστασία τῆς ἰδιοκτησίας, δικαιοσύνη. Ἡ ἐξουσία τοῦ 1833 ἔτους παρέλαβε τὴν Ἑλλάδα ἐξουσίας πεντήκοντα χιλιάδας κατοίκων καὶ οὐδὲ λεπτοῦ εἰσόδημα ἔχουσαν, ἀφῆκε δὲ αὐτὴν ὑπὸ ἐνὸς ἑκατομμυρίου καὶ ἑκατὸν χιλιάδων ψυχῶν, ἥτοι ὑπὸ διπλασίου σχεδὸν ἀριθμοῦ κατοικουμένην, καὶ τριάκοντα ἐν ἑκατομμύρια δραχμῶν θησαυρίζουσαν εἰς τὰ δημόσια καὶ δημοτικὰ ταμεία. Πρὸς τούτοις δὲ ἡ ἀπ' ἄκρου ὧς ἄκρου ἔρημος Ἑλλάς ἐκαλύφθη ὑπὸ πόλεων καὶ χωρίων. Σοφιστὴς ἄρα ἢ ἐμπαθὴς ἢ μωρὸς ὁ κατ' ἄλλους κανόνας κρίνων καὶ ἰσχυριζόμενος ὅτι ταῦτα πάντα ὀφείλονται εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ἐνέργειαν· διότι ἡ ἰδιωτικὴ ἐνέργεια, ἐν πολιτείᾳ ἀνόμως κυβερνωμένη, ἢ ἀργεῖ ἢ μεταναστεύει.

Τὰς δὲ ἐποικίας νομίζω ἀκατορθώτους καὶ ἀν πάντες οἱ τελωνικοὶ φραγμοὶ καταπέσωσιν. Οἱ προσδοκώμενοι ἐποικοὶ ἢ ἀλλόφυλοι ἢ ὁμογενεῖς θέλουσιν εἶναι· καὶ εἰ μὲν ἀλλόφυλοι, Γερμανοὶ φέρ' εἰ-

(1) It was not till the end of this reign that any salads, carrots, turnips, or other edible roots were produced in England: the little of these vegetables that was used, was formerly imported from Holland and Flanders. Queen Catharine, when she wanted a salad was obliged to despatch a messenger thither on purpose. The use of tops, and the planting of them, was introduced from Flanders about the beginning of this reign, or end of the preceding. — Hume, History of England Chap. XXXIII, 18.

(2) Ἀνάγν. ἐν τῷ Β'. τόμῳ Πανδ. σελ. 744 τὴν διατριβὴν « Γεωργικά. » Πολλάκις δὲ καὶ ἄλλοτε ἀντέταξα τὰ παραδείγματα ταῦτα εἰς τὰς μωρὰς κατακρίσεις, αἵτινες ἐξευτελίζουσι δυστυχῶς καὶ αὐτὸ τὸ ἔθνος. Ἀλλ' ἡμεῖς, παραφερόμενοι ὑπὸ πάθους ἐπικρίνομεν, κατακρίνομεν, ἐπαινοῦμεν, φέγομεν, δὲν συζητοῦμεν ὅμως· nous caissons de tout mais nous ne traitons de rien.

πείν, Ἰρλανδοί, Γάλλοι, θέλουσι βεβαίως προτιμήσει τὴν Ἀμερικὴν, τὴν Αὐστραλίαν, τὴν Ἀλγερίαν, τὴν Αἴγυπτον, διότι ἐκεῖ εὐρίσκουσι καὶ γαῖας ἀπεράντους καὶ γονίμους οἷας ἡμεῖς οὔτε ἔχομεν, οὔτε ἂν εἶχομεν ἢ θέλομεν παραχωρήσει διὰ τὴν γνωστὴν ἡμῶν ξενηλασίαν, καὶ ἄλλας εὐκολίας ὡς ἀδυνατοῦμεν νὰ χορηγήσωμεν· εὐρίσκουσι δὲ πρὸ πάντων διὰρκεῖν ἀσφαλείας καὶ τάξεως. Ἐλπίζω ὅτι ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ὑπομνήματος δὲν θέλει μὲ κατακρίνει ἐπὶ ὑπερβολῇ, εἰς συγκριταθῇ νὰ ἐνθυμηθῇ ὅτι ἀπὸ τοῦ 1830 μέχρι τοῦ 1862, τόσαι ἀποστασίαι καὶ συνωμοσίαι μετροῦνται παρ' ἡμῖν, ὅσα ἔτη παρήλθον ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ. Τὴν γῆν τῶν σεισμῶν φεύγει, δὲν ἐκλέγει ὁ ἔποικος καὶ ἂν ἐγεννήθη ἐν αὐτῇ· μάρτυρες οἱ Κορίνθιοι.

Εἰ δὲ ὁμογενεῖς οἱ ἔποικοι, καὶ εἴποτε ἀπεφάσιζον νὰ καταλίπωσι τὴν χώραν τῆς γεννήσεως, τοὺς οἰκείους, τὰς σχέσεις, τὰς μικρὰς ἰδιοκτησίας αὐτῶν, καὶ νὰ ἔλθωσιν εἰς τόπον ὅπου ἐπιβάλλονται φόροι ἀνώτεροι τῶν ἐν Τουρκίᾳ, θέλουσι ταχέως μιμηθῇ τοὺς Κυδωνεῖς, τοὺς Χίους, τοὺς Σαρμῖους καὶ αὐτοὺς τοὺς Κρήτας πρὸς οὓς ἰδίως ἐδόθη πᾶσα δυνατὴ συνδρομὴ παρὰ τῆς ἐξουσίας. Προτιμότερον ἄλλως τε ν' αὐξάνῃ καὶ οὐχὶ νὰ ἐλαττωῖται ὁ ἐν τῇ γείτονι χώρᾳ ἑλληνικὸς πληθυσμός.

Δύο ἔτι ἐλαχίστας παρτηρήσεις ἔχω νὰ προσθέσω, καὶ θέλω παύσει παρέχων πράγματα εἰς τὴν φιλοπατρίαν τοῦ συγγραφέως.

Μετὰ τῶν ἄλλων βελτιώσεων ὅσαι « συντείνουσιν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν τοῦ ἐμπορίου ἐπέκτασιν, πρὸ πάντων εἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ μας » (σελ. 22), τάσσονται ὑπὸ τοῦ Κ. Εὐμορφόπουλου καὶ οἱ καλοὶ πρόξενοι. « Κατὰ τῶν προξένων τούτων, λέγει, πολλὰ πολλάκις ἐγράφησαν παράπονα ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς, τὰ ὅποια ἡ πεποῦσα δυναστεία οὐδαμῶς ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τῆς. Ἐλπίζομεν δὲ ἀδιστακτικῶς ὅτι τὸ κακὸν τοῦτο τοῦ ἐθνικοῦ ἐξευτελισμοῦ θὰ τὸ θεραπεύσῃ ἡ παροῦσα κυβέρνησις, διορίζουσα εἰς τὰς οἰκείας προξενικὰς θέσεις ἄνδρας παιδείας, ἀρετῆς καὶ ἱκανότητος. » (Αὐτ.)

Τεραστίαν ναὶ μὰ Δία ἡ κακωτικὴ αὕτη δύναμις τῆς πεσοῦσης δυναστείας, τεραστιωτέρα καὶ τῆς τοῦ θηρίου ἐκείνου τῶν παναρχαίων χρόνων, ὅπερ διὰ μιᾶς καὶ μόνης ῥιπῆς ὀφθαλμοῦ ἐξηκόντιζε πρὸς πάντας τὸν θάνατον. Ἔως χθὲς κατηγορεῖτο ἐπὶ ἀδρανείᾳ· ἀνάρμοστος εἶναι, ἀνεκράζομεν, πρὸς τὴν σφριγῶσαν ζωηρότητα τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος· καὶ σήμερον ἐξωσθεῖσαν κατηγοροῦμεν αὐτὴν ὅτι τοσαύτην εἶχε δραστηριότητα, ὥστε καὶ εἰς τὰ ἐλάχιστα καταβαίνουσα, καὶ τὰ τῶν προξενικῶν πρακτῶρων ἐμόλυνε δι' ἐπεμβάσεων, καὶ εἰς τὴν τέχνην δὲν ἐπέτρεπε νὰ τελειοποιήσῃ τὰ μπρίκια καὶ

τὰς ἐσχάρας. Ἀλλ' ἰδοὺ, ὦ ἀγαθοὶ κατήγοροι, « τὸ ἐθνοφθόρον ἐκεῖνο σύστημα, τὸ προθέμενον μόνον τὴν ἐξαπάτησιν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν χηλάρωσιν παντὸς καλοῦ » (σελ. 3), ἀπεταφρώθη πρὸ δύο ἐτῶν, « καὶ ἡ πατρίς ἀνέλαβε θεία συνάρσει τὴν κυριαρχίαν τῆς, ἡ δὲ συνέλευσις μέλλει νὰ συντάξῃ ὀργανικοὺς νόμους ἐν πράγματι » (σελ. 4), διὰ τί οὐ μόνον ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως ἐφ' ἧς ἔγραψεν ὁ Κ. Εὐμορφόπουλος, ἀλλ' οὔτε ἐπὶ τῶν διαδεχθεισῶν αὐτὴν εἰκοσιν ἢ τριάκοντα ἄλλων ἐθεραπεύθη τὸ κακόν, ἀλλὰ καὶ χεῖρονα ἐγένοντο τὰ τῶν προξενείων; διότι « οἱ ἄνδρες τῆς παιδείας, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἱκανότητος » τοὺς ὁποίους ζητεῖτε, εἰ μὲν εἰσιν ἐνδεεῖς, εἰσὶ δὲ οἱ πλείστοι, δὲν συγκατατίθενται νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰ ξένα, ἵνα μὴ κἂν ἀποζῶσιν ἐξ εὐτελοῦς μισθοαρίου, καὶ τὸ δεινότερον ἵνα διασύρωνται ὑπὸ μωρῶν καὶ φθονερῶν ἐν Ἑλλάδι ὡς κλέπται· εἰ δὲ εὐποροὶ, προτιμῶσι νὰ μένωσιν ἐν Ἀθήναις ἵνα περιτύσσωνται ὑπουργικὰ χαρτοφυλάκια.

« Περιώνων τὴν ἐκθεσίμμου, λέγει ἐπὶ τέλους ὁ Κ. Εὐμορφόπουλος, ἐπαναλαμβάνω τὴν πεποιθήσιν μου, ὅτι ἡ μόνη κατ' ἐμὲ ταχεῖα ὕλικὴ καὶ ἠθικὴ πρόοδος τοῦ ἔθνους μας ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὴν κατάρτησιν ἀπάντων τῶν τελωνείων τοῦ κράτους » (σελ. 22). Ἐὰν τῶντι τῆς πανθομολογούμενης ἠθικῆς τοῦ ἔθνους ἐξαχρειώσεως μόνη θεραπεία εἶναι τῶν τελωνικῶν φραγμῶν ἡ κατάλυσις, ἀξιόμιμπος ὁ πληρεξούσιος συγγραφεὺς, διότι ἀντὶ νὰ καρτερήσῃ ἐν Ἀθήναις παλαιῶν ἀθλητικῶς, ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ ὁμότεχνος αὐτοῦ Κόδδεν, ὑπὲρ τῆς μεγάλης προτάσεως, ἀπεκαρτέρησε ταχέως, καὶ στρέψας τὰ νῶτα εἰς τὸ βουλευτικὸν βῆμα θρηνεῖ ἱσως ἀναπολῶν μετὰ τῶν ἐντολέων αὐτοῦ ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Φερεκῦδου ἀρχαίας ὁρμᾶς καὶ νεωτέρας ἀποτυχίας· ἐπικατάρματος δὲ καὶ ἡ συνέλευσις, ἡ ὑπὲρ τοῦ νόμου καὶ τῆς χρηστοτηθείας συγκροτηθεῖσα καὶ παρατείνουσα τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς, εἰς ἀπορρίψῃ τὴν κατὰ τὸν ἡμέτερον συγγραφέα μόνην ταύτην ἐθνοσωτήριον πρότασιν.

Τοῦ δὲ Κ. Σωτηροπούλου ἡ ἐκθεσις εἶναι βιογραφικὴ ἀφήγησις περὶ τῶν τελωνείων τῆς Ἑλλάδος, τόσῳ μᾶλλον ἀξία μελέτης, ὅσῳ κατὰ τὴν πορείαν αὐτῆς ἀπντῶμεν ἐξανθούσας παρατηρήσεις ἐπὶ πραγμάτων καὶ πείρας στηριζομένας. Νομίζων δὲ ταύτην διαφέρουσαν πρὸς πάντα τὸν ὅπωςδῆποτε μεριμνῶντα περὶ τῆς Ἑλλάδος, δημοσιεύω ὁλόκληρον, καθ' ὅσον μάλιστα λιθογραφεῖται μόνον κατήντησε δυσεύρετος.

(Ἐπεται ἡ ἐκθεσις.)